

Міжнародна перспектива судового захисту прав потерпілих від війни

Л. С. Сопільник¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.03.2024	Право	341.4:343.4

DOI:<https://doi.org/10.5281/zenodo.14870382>

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз міжнародних механізмів судового захисту прав потерпілих від війни, що функціонують у межах міжнародного гуманітарного права та міжнародного кримінального правосуддя. Досліджено історичний розвиток гуманітарного права, зокрема вплив Гаазьких і Женевських конвенцій, а також сучасних міжнародних нормативно-правових актів, що регулюють питання судового переслідування воєнних злочинів та забезпечення прав потерпілих.

Окрему увагу приділено діяльності ключових міжнародних судових інституцій, таких як Міжнародний кримінальний суд (МКС), Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) та спеціалізовані міжнародні трибунали, які відіграють важливу роль у процесі притягнення винних до відповідальності. Проаналізовано їхню юрисдикцію, функціональні особливості та механізми компенсації шкоди потерпілим.

Також розглянуто національні механізми правового захисту, що ґрунтуються на міжнародних зобов'язаннях держав. У цьому контексті акцент зроблено на правовій системі України, зокрема нормах Кримінального кодексу та Кримінального процесуального кодексу України, що передбачають кримінальну відповідальність за порушення законів і звичаїв війни. Досліджено співпрацю України з міжнародними судовими інституціями та роль міжнародних організацій у документуванні воєнних злочинів.

У статті визначено основні проблеми реалізації міжнародного судового захисту, серед яких: юрисдикційні обмеження, політичні перешкоди, недоліки у механізмах імплементації міжнародних норм у національні правові системи. Окреслено шляхи вдосконалення судових процедур та перспективи посилення захисту прав потерпілих через адаптацію міжнародного гуманітарного права до сучасних викликів.

Ключові слова: міжнародне право, судовий захист, воєнні злочини, Міжнародний кримінальний суд, потерпілі, правосуддя.

International perspective on judicial protection of the rights of war victims

Annotation. The article provides a comprehensive analysis of international mechanisms for judicial protection of the rights of war victims, functioning within the framework of international humanitarian law and international criminal justice. The historical development of humanitarian law is examined, particularly the influence of the Hague and Geneva Conventions, as well as modern international legal instruments regulating the prosecution of war crimes and the protection of victims' rights.

Special attention is given to the activities of key international judicial institutions, such as the International Criminal Court (ICC), the European Court of Human Rights (ECHR), and

¹ Аспірант ЗВО «Львівський університет бізнесу та права» <https://orcid.org/0000-0002-6256-0121>

specialized international tribunals, which play a crucial role in holding perpetrators accountable. Their jurisdiction, functional characteristics, and mechanisms for compensating victims are analyzed.

The study also explores national mechanisms for legal protection based on states' international obligations. In this context, emphasis is placed on Ukraine's legal system, particularly the provisions of the Criminal Code and the Criminal Procedure Code of Ukraine, which establish criminal liability for violations of the laws and customs of war. Ukraine's cooperation with international judicial institutions and the role of international organizations in documenting war crimes are also examined.

The article identifies key challenges in implementing international judicial protection, including jurisdictional limitations, political obstacles, and shortcomings in the mechanisms for incorporating international norms into national legal systems. It outlines ways to improve judicial procedures and perspectives for strengthening victim protection through the adaptation of international humanitarian law to modern challenges.

Keywords: international law, judicial protection, war crimes, International Criminal Court, victims, justice.

Вступ

Забезпечення судового захисту прав потерпілих від війни є фундаментальним елементом міжнародного правопорядку, спрямованим на притягнення винних до відповідальності та відновлення справедливості. Воєнні конфлікти супроводжуються численними порушеннями прав людини, включаючи масові вбивства, тортури, насильницькі депортації та знищення цивільної інфраструктури. У цьому контексті міжнародне гуманітарне право відіграє вирішальну роль у встановленні правових механізмів захисту жертв збройних конфліктів, визначаючи обов'язки держав і військових формувань щодо дотримання гуманітарних стандартів.

Історичний розвиток міжнародного гуманітарного права демонструє поступове формування універсальних норм, що регулюють методи та засоби ведення війни. Починаючи від Гаазьких конвенцій 1899 і 1907 років та Женевських конвенцій 1949 року, міжнародна спільнота послідовно удосконалювала механізми захисту потерпілих, закріплюючи обов'язок держав забезпечувати справедливе правосуддя для жертв збройних конфліктів.

Сучасна міжнародна система правосуддя передбачає як національні, так і міжнародні механізми розгляду справ, пов'язаних із воєнними злочинами. У цьому контексті ключову роль відіграють такі інституції, як Міжнародний кримінальний суд (МКС), спеціальні міжнародні трибунали та Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ). Їхня діяльність спрямована на забезпечення притягнення до відповідальності осіб, винних у порушеннях гуманітарного права, а також надання потерпілим права на компенсацію та справедливий судовий розгляд.

Особливого значення питання міжнародного судового захисту набуває в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України. Від початку вторгнення у 2014 році та повномасштабної війни, що триває з 2022 року, зафіксовано численні випадки серйозних порушень норм міжнародного гуманітарного права, включаючи воєнні злочини та злочини проти людяності. У цьому контексті Україна активно використовує як національні механізми судового переслідування, так і міжнародні інструменти правозахисту, співпрацюючи з міжнародними організаціями та судовими інституціями.

Метою цієї статті є аналіз міжнародних механізмів судового захисту прав потерпілих від війни, зокрема їхньої ефективності, правових основ та викликів у сфері імплементації міжнародних стандартів у національні правові системи.

Міжнародне гуманітарне право, яке виникло як реакція на жахи збройних конфліктів, покликане встановити межі допустимого у веденні війни та забезпечити захист тих, хто не бере участі або припинив участь у бойових діях. Необхідність врегулювання обумовлена глобальними викликами, що виникають під час збройних конфліктів, зокрема масштабними порушеннями прав людини, жорстокістю до цивільного населення та нехтуванням основоположними нормами людяності [1].

На міжнародній арені поступово визрівало усвідомлення того, що регулювання збройних конфліктів не може залишатися виключно у сфері внутрішньої юрисдикції держав. Перші кроки в напрямі створення універсальних норм мали на меті пом'якшити наслідки війни та забезпечити базові права жертв конфліктів. Саме з цією метою було розроблено основні принципи гуманітарного права, які, будучи втіленими у міжнародних договорах і конвенціях, набули універсального характеру [2].

Потреба в міжнародному врегулюванні була викликана не лише прагненням запобігти надмірній жорстокості у війнах, але й необхідністю забезпечити механізми відповідальності за порушення встановлених норм. Це стало можливим завдяки поступовому формуванню міжнародних інституцій, здатних здійснювати судовий розгляд злочинів, пов'язаних із збройними конфліктами, що згодом закріпило ідею гуманітарного права як невід'ємної частини міжнародного правопорядку.

Ідея регулювання збройних конфліктів на міжнародному рівні виникла як відповідь на зростання масштабів і жорстокості воєн, що супроводжували історію людства. У своїх початках вона відображала прагнення встановити моральні та юридичні обмеження, які б пом'якшували руйнівні наслідки війни для людства. Уже в давнину деякі цивілізації формулювали правила ведення війни, спрямовані на обмеження насильства проти цивільного населення та захист полонених [3; 4].

Однак саме в новітню епоху з'являється усвідомлення необхідності створення універсальних правил, які б виходили за межі національних правових систем. Розвиток зброї масового знищення та поява регулярних армій призвели до значного зростання втрат серед мирного населення. Ці обставини викликали моральний і політичний резонанс, що спонукав світову спільноту шукати механізми для обмеження воєнного насильства.

Перші спроби врегулювання були зроблені через двосторонні угоди між державами, однак вони мали обмежену сферу дії і часто ігнорувалися під час конфліктів. Лише з кінця XIX століття почали формуватися міжнародні інструменти регулювання, які заклали основи сучасного міжнародного гуманітарного права. Цей процес знайшов своє відображення в Гаазьких конвенціях та Женевських угодах, які стали першими кроками до створення комплексної системи захисту прав людини в умовах збройних конфліктів.

Основні принципи гуманності та захисту жертв війни становлять фундамент міжнародного гуманітарного права. Вони базуються на ідеї, що навіть у найбільш руйнівних і жорстоких умовах збройного конфлікту мають зберігатися мінімальні стандарти людяності. Принципи гуманності передбачають обмеження насильства, заборону катувань, захист цивільного населення, поранених, хворих та військовополонених, а також забезпечення їхнього права на гуманітарну допомогу [5].

Ці засади вперше були кодифіковані у XIX столітті, але їхнє коріння сягає давніх часів, коли виникали перші правила ведення війни. Розвиток цих принципів відбувався поступово, під впливом моральних, релігійних і філософських ідей, а також у відповідь на практичні потреби суспільств, які страждали від воєн. Саме це стало основою для формування сучасних міжнародно-правових норм, що закріплюють гуманітарні принципи як обов'язкові для всіх учасників збройних конфліктів.

Засади гуманності та захисту жертв війни, що стали основою сучасного міжнародного гуманітарного права, мають глибоке історичне коріння. Їх еволюція

відображає поступове усвідомлення суспільством необхідності обмеження жорстокості збройних конфліктів. Для глибшого розуміння розвитку цих принципів необхідно звернутися до історіографії міжнародного гуманітарного права, яка охоплює ключові етапи його становлення — від римського права та середньовічних традицій до сучасних міжнародних стандартів, що формувалися під впливом масштабних воєн XX і XXI століть.

Римське право стало одним із перших джерел, що сформували підґрунтя для майбутнього розвитку гуманітарних принципів у правовому регулюванні збройних конфліктів. Хоча в античні часи ідея захисту цивільного населення не була кодифікованою у сучасному розумінні, окремі норми, які закріплювалися в рамках *jus fetiale* — права, що регулювало питання війни і миру, — закладали основи для обмеження насильства [6].

У римській правовій традиції війна розглядалася як стан, що мав підлягати певним правовим нормам. *Jus fetiale* регулювало оголошення війни, порядок укладання мирних угод, а також захист послів і кур'єрів, що забезпечувало мінімальний рівень взаємоповаги між сторонами конфлікту. Вже на цьому етапі з'являлися перші елементи захисту осіб, які не брали участі у воєнних діях. Військові командири у Римській імперії мали дотримуватися певних обмежень у застосуванні сили, що відображалось в юридичних документах і традиціях того часу. Наприклад, завдання необґрунтованих руйнувань або винищення полонених без явної військової необхідності засуджувалося і могло спричинити юридичну відповідальність [7].

Середньовіччя стало періодом, коли розвиток гуманітарних норм набув нових форм під впливом релігійних ідеологій та феодального устрою. Основними рушійними силами цього процесу були християнська церква та кодекси лицарської честі, які сприяли формуванню принципів обмеження насильства під час збройних конфліктів і захисту вразливих груп.

У контексті релігійних воєн, зокрема хрестових походів, церква намагалася регулювати поведінку воюючих сторін, впроваджуючи моральні норми, які мали на меті пом'якшити наслідки війни. Так, у IX столітті з'явилася концепція "Миру Божого" (*Pax Dei*), яка захищала цивільне населення, особливо жінок, дітей і духовенство, від насильства під час воєнних дій. У подальшому до цієї ініціативи долучився "Перемир'я Божого" (*Treuga Dei*), яке обмежувало ведення бойових дій у певні дні тижня та під час релігійних свят [8].

Крім того, середньовічні кодекси лицарства закріплювали обов'язок захищати беззбройних і надавати допомогу пораненим, навіть якщо вони належали до ворогуючої сторони. Лицарські традиції підкреслювали значення милосердя як чесноти, що мало суттєвий вплив на поведінку в бою та ставлення до полонених. У той же час у феодальних конфліктах обмеження застосування сили часто залежало від політичних домовленостей між правителями, які могли включати обов'язок захищати певні категорії осіб і майна [9].

Середньовічні релігійні інституції також виступали як перші «гуманітарні» організації, надаючи притулок і допомогу тим, хто постраждав від війни. Релігійні ордени, такі як госпітальєри, поєднували військову діяльність із наданням медичної допомоги, що стало передвісником сучасних гуманітарних ініціатив [10].

XIX століття стало переломним у формуванні сучасних принципів міжнародного гуманітарного права, оскільки саме в цей період розпочалася системна кодифікація норм, спрямованих на регулювання збройних конфліктів. Основними віхами цього процесу стали Гаазькі конвенції та Женевські угоди, які заклали фундамент сучасного гуманітарного права, поєднуючи етичні принципи з чіткими юридичними нормами.

Першою визначною подією стала ініціатива Анрі Дюнана, який, побачивши наслідки битви під Сольферіно в 1859 році, започаткував міжнародний рух, що згодом привів до створення Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ). У 1864 році в

Женеві було прийнято Першу Женевську конвенцію «Про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях», яка закріпила нейтральність медичного персоналу, захист військових шпиталів та право на допомогу пораненим незалежно від їхньої належності до воюючих сторін. Женевські угоди мали значний вплив на подальший розвиток гуманітарного права, оскільки їхні положення постійно розширювалися, охоплюючи нові аспекти захисту під час війни. Згодом вони стали основою для прийняття інших міжнародних документів, спрямованих на захист жертв збройних конфліктів.

Наступним важливим етапом стало прийняття Гаазьких конвенцій 1864 і 1907 років, які зосереджувалися на регулюванні методів і засобів ведення війни. Гаазькі конвенції вперше встановили чіткі правила щодо заборони використання деяких видів зброї, таких як отруєні стріли, та захисту військовополонених. Вони також запровадили принципи пропорційності та військової необхідності, що стали ключовими елементами сучасного гуманітарного права.

Гаазькі конвенції закріпили основні принципи ведення війни, які мали на меті обмежити застосування насильства та захистити цивільне населення від надмірних страждань. Це стало важливим кроком до формування єдиного підходу до регулювання збройних конфліктів на міжнародному рівні.

Женевські угоди та Гаазькі конвенції створили основу для сучасної системи міжнародного гуманітарного права, яка забезпечує правовий захист для найбільш уразливих категорій осіб під час війни. Саме у XIX столітті було закладено принципи, які продовжують розвиватися і сьогодні, зокрема захист цивільного населення, поранених і військовополонених, а також обмеження методів ведення війни. Цей період став ключовим у формуванні міжнародних стандартів, які згодом були розширені і деталізовані в XX столітті.

Двадцяте століття стало часом кардинальних змін і стрімкого розвитку міжнародного гуманітарного права, що було зумовлено катастрофічними наслідками двох світових воєн. Масштабність військових дій, застосування новітніх видів зброї масового знищення та безпрецедентні порушення прав людини в ході цих конфліктів підштовхнули міжнародну спільноту до вдосконалення вже існуючих і створення нових гуманітарних норм.

Після завершення Першої світової війни стало очевидним, що Гаазькі конвенції та Женевські угоди кінця XIX століття були недостатніми для забезпечення гуманітарного захисту в умовах масових конфліктів нового типу. Міжнародне співтовариство зробило перші спроби створити механізми відповідальності за воєнні злочини, що знайшло відображення в роботі Ліги Націй. Хоча прогрес був обмеженим, ці зусилля стали основою для подальших досягнень.

Друга світова війна продемонструвала масштаби людських втрат і жорстокості, які не могли залишатися поза увагою. У відповідь на масові злочини, включаючи геноцид, знищення цивільного населення та застосування заборонених видів зброї, міжнародна спільнота ініціювала створення більш чітких та універсальних правових механізмів.

Результатом цих зусиль стало прийняття **Женевських конвенцій 1949 року**, які стали ключовим досягненням у розвитку гуманітарного права. Ці конвенції доповнили та розширили попередні міжнародні угоди, охопивши нові аспекти захисту жертв збройних конфліктів. Основними досягненнями стали:

Перша Женевська конвенція: про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях.

Друга Женевська конвенція: про захист поранених, хворих і осіб, які зазнали корабельної аварії, з числа збройних сил на морі.

Третя Женевська конвенція: про поводження з військовополоненими, яка закріпила права та обов'язки воюючих сторін щодо полонених.

Четверта Женевська конвенція: про захист цивільного населення під час війни, яка вперше системно охопила права цивільних осіб.

Розвиток міжнародного гуманітарного права продовжився в другій половині ХХ століття. У 1977 році до Женевських конвенцій були прийняті два додаткові протоколи, які уточнювали та розширювали норми захисту цивільного населення, учасників збройних конфліктів і встановлювали нові правила ведення війни.

Женевські конвенції 1949 року стали основою сучасної системи міжнародного гуманітарного права. Їх універсальність і всеосяжність забезпечують захист найуразливіших категорій осіб під час збройних конфліктів. Вони стали обов'язковими для більшості країн світу і встановили єдині стандарти гуманного поводження, які залишаються актуальними і в ХХІ столітті, враховуючи збройні конфлікти, такі як війна росії проти України.

Сучасний етап розвитку міжнародного гуманітарного права відзначається актуалізацією його норм у зв'язку зі збройними конфліктами ХХІ століття. Сучасні конфлікти, зокрема війна рф проти України, характеризуються новими викликами, які потребують адаптації існуючих правових механізмів та інструментів для забезпечення ефективного захисту жертв війни. Масові порушення прав людини, використання сучасних технологій у веденні війни, а також складність встановлення відповідальності за воєнні злочини підкреслюють необхідність постійного вдосконалення гуманітарного права.

Збройні конфлікти сучасності, такі як війни на Близькому Сході, в Африці та російсько-українська війна, супроводжуються значними порушеннями норм міжнародного гуманітарного права. Серед основних викликів:

- атаки на цивільне населення та інфраструктуру, які суперечать принципам пропорційності та військової необхідності;
- застосування новітніх видів озброєння, включаючи безпілотники, кібератаки та гіперзвукову зброю, що потребує адаптації існуючих правових норм;
- систематичні акти геноциду та злочини проти людяності, які вимагають посиленої реакції з боку міжнародної спільноти.

Війна рф проти України стала безпрецедентним прикладом грубих порушень міжнародного гуманітарного права у сучасній Європі. Систематичні обстріли цивільної інфраструктури, масові вбивства, депортація населення, використання заборонених видів озброєння — усе це підкреслює важливість дотримання Женевських конвенцій та Римського статуту МКС.

На тлі цих викликів міжнародна спільнота активізувала свої зусилля для забезпечення дотримання норм гуманітарного права. Міжнародний кримінальний суд (МКС), створений на основі Римського статуту, розглядає справи про воєнні злочини, скоєні в сучасних конфліктах. Україна, хоча і не є стороною Римського статуту, надала МКС юрисдикцію розслідувати злочини, пов'язані з російською агресією.

Крім того, міжнародні організації, такі як ООН, ОБСЄ та Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), відіграють важливу роль у документуванні злочинів, підтримці потерпілих та створенні умов для притягнення винних до відповідальності.

Сучасні конфлікти підкреслили необхідність подальшої адаптації гуманітарного права [Капітан]. Одним із ключових напрямків є розробка нових стандартів для регулювання використання сучасних технологій у війнах. Крім того, потребує посилення механізм імплементації міжнародних норм на національному рівні, що дозволить ефективніше переслідувати винних у воєнних злочинах.

Для України сучасність міжнародного гуманітарного права має особливе значення. Захист прав потерпілих від воєнних злочинів, документування злочинів, вчинених рф, і притягнення винних до відповідальності є не лише юридичним завданням, але й важливим елементом відновлення справедливості та утвердження верховенства права.

Застосування міжнародних норм і механізмів стає ключовим інструментом у боротьбі за суверенітет і безпеку України.

Міжнародний судовий захист ґрунтується на теоретичних засадах, які визначають права потерпілих від воєнних злочинів і зобов'язання держав та індивідів щодо дотримання норм міжнародного гуманітарного права. Концепція міжнародної відповідальності охоплює як відповідальність держав за порушення міжнародних зобов'язань, так і індивідуальну кримінальну відповідальність осіб, винних у вчиненні воєнних злочинів.

Відповідальність держави виникає у випадку порушення міжнародних норм, закріплених у міжнародних договорах, таких як Женевські конвенції, або у звичаєвому міжнародному праві. Це може включати:

- незаконну окупацію території;
- напади на цивільне населення;
- використання заборонених видів озброєння.

У таких випадках держава зобов'язана не лише припинити порушення, але й відшкодувати шкоду потерпілим. Прецеденти, закладені у рішеннях Міжнародного суду ООН, демонструють, що держава може бути притягнута до відповідальності за дії своїх збройних сил або підтримуваних нею збройних груп.

Концепція індивідуальної відповідальності отримала розвиток після Нюрнберзького і Токійського трибуналів. Вона передбачає, що особи, які віддавали накази або безпосередньо брали участь у воєнних злочинах, можуть бути притягнуті до відповідальності незалежно від їхнього офіційного статусу. Римський статут МКС кодифікував ці принципи, закріпивши юрисдикцію МКС щодо геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів.

Забезпечення міжнародного судового захисту потерпілих від воєнних злочинів здійснюється через низку міжнародних інституцій, кожна з яких має свої специфічні функції та юрисдикцію.

МКС є центральним механізмом у системі міжнародного правосуддя. Його юрисдикція охоплює найтяжчі злочини, включаючи геноцид, воєнні злочини та злочини проти людяності. МКС забезпечує:

- розслідування злочинів;
- притягнення до відповідальності винних осіб;
- забезпечення права потерпілих на участь у судовому процесі та отримання компенсацій через спеціальні фонди.

Міжнародний суд розглядає спори між державами щодо порушення норм міжнародного права, зокрема в контексті збройних конфліктів. Його рішення спрямовані на відновлення порушених прав та встановлення відповідальності держав за воєнні злочини.

ЄСПЛ відіграє важливу роль у захисті прав потерпілих у країнах-членах Ради Європи. Потерпілі від воєнних злочинів можуть звертатися до ЄСПЛ за відновленням своїх прав, якщо національні засоби захисту виявилися неефективними. ЄСПЛ має юрисдикцію розглядати випадки масових порушень прав людини, зокрема в умовах збройного конфлікту (з певними обмеженнями).

Крім постійних судових інстанцій, міжнародна спільнота створює спеціальні трибунали для розгляду злочинів, скоєних у конкретних конфліктах. Прикладом є Міжнародний трибунал для колишньої Югославії (ICTY) та Міжнародний трибунал для Руанди (ICTR), які стали важливими прецедентами для розгляду справ про масові порушення гуманітарного права.

Слід відзначити, що глобальна універсальність міжнародного гуманітарного права забезпечує однаковий рівень захисту потерпілих у різних регіонах світу. Женевські конвенції, наприклад, ратифіковані 196 державами, що робить їх найбільш визнаними

міжнародними договорами, що створює основу для міжнародної співпраці у сфері притягнення до відповідальності винних у воєнних злочинах і сприяє зміцненню правопорядку. Універсальність норм також дозволяє міжнародній спільноті втручатися у випадках масових порушень прав людини. Через механізми ООН, МКС та інших інституцій міжнародне співтовариство може здійснювати моніторинг конфліктів, документувати злочини та застосовувати санкції до держав, що порушують міжнародне право.

Незважаючи на універсальність, імплементація міжнародних норм на національному рівні часто стикається з труднощами. Деякі держави не повністю адаптують своє законодавство до міжнародних стандартів або навмисно ігнорують їх. Наприклад, РФ, попри формальне визнання гуманітарних норм, систематично порушує їх під час збройної агресії проти України.

Іншим викликом є відсутність ефективних механізмів контролю за дотриманням норм у зонах конфлікту. Міжнародні організації можуть мати обмежений доступ до територій, де тривають бойові дії, що ускладнює документування порушень та притягнення винних до відповідальності.

Висновки

Міжнародні судові інституції, такі як МКС і спеціальні трибунали, мають широку юрисдикцію, що дозволяє розглядати найтяжчі злочини незалежно від національної приналежності обвинувачених. Це особливо важливо у випадках, коли національні судові системи виявляються неспроможними або небажаними здійснювати правосуддя. МКС забезпечує додатковий рівень правосуддя, надаючи потерпілим можливість отримати компенсацію та відновити свої права у випадках, коли внутрішні засоби захисту є неефективними.

Проте юрисдикція міжнародних судів має свої обмеження. МКС може розглядати справи лише за умови, що держава є стороною Римського статуту або добровільно визнала його юрисдикцію. Значна кількість держав, включаючи РФ, не є учасниками цього договору, що обмежує можливості суду притягнути їхніх громадян до відповідальності.

Обмежений доступ до міжнародного правосуддя також пов'язаний із ресурсними та логістичними проблемами. Процеси у міжнародних судах є складними, тривалими та часто потребують значних фінансових витрат, що ускладнює участь потерпілих.

Міжнародно-правові механізми захисту мають значні переваги, зокрема глобальну універсальність норм і можливість притягнення до відповідальності на міжнародному рівні. Проте їх ефективність залежить від політичної волі держав, рівня імплементації норм у національні правові системи та доступу до правосуддя для потерпілих. Подолання цих викликів є ключовим завданням для зміцнення міжнародного гуманітарного права та забезпечення справедливості для жертв збройних конфліктів.

Список використаних джерел

1. Колотуха, І. О. (2021). Міжнародно-правові особливості кваліфікації збройних конфліктів.
<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/48886/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%82%D1%83%D1%85%D0%B0-%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96-%D0%9C%D0%9F%D0%9A%D0%97%D0%9A.pdf>

2. Базов, В. П. (2020). Принципи міжнародного гуманітарного права. Юридична Україна. К.: Юрінком Інтер, (12). <http://yu.yuricom.com/wp-content/uploads/2021/05/pdf-9.pdf>
3. Жаровська, І. М. (2015). Історія виникнення й розвитку міжнародного гуманітарного права. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*, (1 (1)), 12-14.
4. Alexander, A. (2015). A short history of international humanitarian law. *European Journal of International Law*, 26(1), 109-138. <https://academic.oup.com/ejil/article-pdf/26/1/109/5121583/chv002.pdf>
5. Larsen, K. M., Cooper, C. G., & Nystuen, G. (Eds.). (2012). *Searching for a principle of humanity'in international humanitarian law*. Cambridge University Press.
6. Santangelo, F. (2008). The Fetials And Their" Ius". *Bulletin of the Institute of Classical Studies*, 63-93.
7. Sambrian, T. (2022). Fetial Law and Bellum Iustum in the Context of the Daco-Roman Wars and the Roman Imperial Policy of Annexation of the Provinces (French Language). *Ius Romanum*, 419.
8. Gergen, T. (2002). The Peace of God and its legal practice in the Eleventh Century. *Cuadernos de historia del derecho*, 9(2002), 11-27.
9. Frantzen, A. J. (2004). *Bloody good: chivalry, sacrifice, and the Great War*. University of Chicago Press. https://www.google.com/books?hl=uk&lr=&id=6wTrTje_hI8C&oi=fnd&pg=PR7&dq=medieval+codes+of+chivalry+enshrined+the+duty+to+protect+the+unarmed&ots=YSIAU44foH&sig=R32Ca8X3S6ntPaO78kogLQopwi0
10. Журавель, Н. Орден Госпітальєрів. https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2015_1/39.pdf